وەزارەتی تەندروستی

ژمارە: ١٠٢١٥ لە : ٢٠١٨/٩/٢٦

پاڵپشت بە ماددەی (٣٠) لە یاسای بەخشین و چاندنی ئەندامەکانی لەشی مرۆڤ ژمارە (١) ی ساڵی ٢٠١٨ ئەم ڕێنماییەمان دەرکرد .

ڕێنمایی ژمارە (٢)ی ساڵی ٢٠١٨

ڕێنمایی بەخشین و چاندنی ئەندامەکانی لەشی مرۆڤ

ماددەی یەکەم: لیژنەی باڵای بەخشین و چاندنی ئەندامەکانی لەش

١- لیژنەیەکی باڵا بەسەرۆکایەتی وەزیری تەندروستی بەناوی لیژنەی باڵای بەخشین و چاندنی ئەندامە مرۆییەکان پێك دەهێندرێ سەر بە وەزارەتی تەندروستی دەبێ .

٢- ئەرکەکانی لیژنە بریتین لە بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی نەشتەرگەریەکانی چاندنی ئەندامەکان و بەشەکانی و شانەکان و دیاری کردنی ئەو دامەزراوانەی مۆڵەت دەدرێن بە چاندن و هەروەها سەرپەرشتی و چاودێری کردن لەسەریان بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە پەیڕەو ڕێنماییەکان لە ئەستۆ دەگرێت .

٣- تۆماری لیستێك بەناوی بەخشەرەکان و چەند لیستێك بەناوی ئەو نەخۆشانەی پێویستیان بە چاندن هەیە لە جەستەی مرۆڤێکی مردوو بە گوێرەی پێشەنگی تۆمارکردن لەو تۆمارەی بۆ ئەو مەبەستە ئامادەیان دەکات و ناکرێ ئەم پێشەنگییە هەموار بکرێت ، مەگەر نەخۆشەکە پێداویستییەکی زەروور و بە پەلەی هەبێت بۆ نەشتەرگەری چاندن بە پێی ڕێسا پزیشکییەکان و ئەو ڕێکارانەی لیژنەی باڵا دیاریان دەکات و ئەم لیستانە لەسەر چاندن لە نێوان زیندووەکان دا پیادە ناکرێت و لە هیچ حاڵەتێك لە حاڵەتەکان دا نابێ لەو ڕێزبەندییە لابدرێت کە لە لیستە ئاماژە پێکراوەکان دا هاتووە بە هۆی نەبوونی توانای نەخۆش لەسەر پێدانی تێچوونەکانی نەشتەرگەری چاندن .

ماددەی دووەم: بەخشەری زیندوو :-

١- لە ڕووی یاساییەوە کامل ئەهلیە بێت .

٢- تەمەن لە ١٨ ساڵ زیاتر بێت .

٣- هیچ نەخۆشیەکەی دەروونی نەبێت .

٤- نەخۆشیە جەستەیی درێژخایەن و گواستراوەکانی نەبێت .

٥- بەخشەر بۆی هەیە پاشگەز بێتەوە لە هەر کاتێك بێت پێش ئەنجامدانی نەشتەرگەریەکە .

٦-

أ :- مامەڵەکردن بە هەر ئەندامێك لە ئەندامەکانی جەستەی مرۆڤ یان بەشێکی ، یان یەکێك لە شانەکانی لەش لەسەر شێوەی فرۆشتن یان کڕین یان بە بەرامبەر کە سرووشتەکەی هەر شتێك بێت قەدەغە دەکرێت .

ب :- نابێت چاندنی ئەندام یان بەشێکی یان یەکێك لە شانەکانی ببێتە هۆی ئەوەی کەسی بەخشەر یان هەر یەکێك لە میراتگرەکانی هیچ سوودێکی ماددی یان عەینی لە کەسی وەرگر یان کەس وکاری بەهۆی گواستنەوە بێت یان بەبۆنەی بەدەست بهێنێت .

ج :- نابێت پزیشکی تایبەتمەند دەست بکات بە ئەنجامدانی نەشتەرگەری گواستنەوە و چاندن بەر لە تەواو کردنی ڕێکارە یاسایی و کارگێرییەکان .

ماددەی سێیەم: بەخشەری مردوو :-

یەکەم:

١- دەکرێت بۆ زەروورەتێکی پێویست بۆ پارێزگاری کردن لە ژیانی مرۆڤێکی زیندوو یان چارەسەرکردنی لە نەخۆشیەکی کوشندە یان تەواوکردنی کەم بوونێکی ژینەوەری لە جەستەیدا ئەندامێك یان بەشێك لە ئەندام یان شانەیەکی جەستەی مرۆڤێکی مردووی تێدا بچێندرێت ئەگەر مردووەکە بەر لە مردنی وەسیەتی ئەم کارەی کردبێ بە وەسیەتنامەیەکی بەلگەدار یان جێگیرکراو لەسەر هەر پەڕێکی فەرمی یان دانی پێدا نابێ بەپێی ئەو ڕێکارانەی کە پەیرەو و ڕێنماییە دەرکراوەکان بە گوێرەی ئەم یاسایە دیاری دەکات .

٢- دەکرێ گواستنەوە بکرێت لە ئەندامانی جەستەی تازە مردوو (المتوفي حديثاً) بە مەبەستی چارەسەرکردن یان بە مەبەستی زانستی بە مەرجی بە دەستهێنانی ڕەزامەندی نزیکترین کەسەکانی تا پلە چوار ، لە هەموو حاڵەتەکان دەبێ ڕەزامەندیەکە بە نووسراو بێ و بەپێی ئەو مەرجانەی خوارەوە :-

أ - نابێ کەسی مردوو لە ژیانی خۆی وەسیەتی کردبێ کە لە دوای مردنی هیچ ئەندامێکی جەستەی خۆی ببەخشێ ئەمەش دەبێ بەپێی نووسراوێك کە دوو کەسی شیاو لە ڕووی یاساییەوە شاهێدیان لەسەر دابێ .

ب - لێکۆڵینەوە بکرێ بۆ مردنەکەی ، بەشێوەیەکی یەکلایی کەرەوە بەپێی لیژنەیەکی پێکهاتوو بۆ ئەو مەبەستە.

٣- نابێ ڕیشەکێش کردن لە جەستەی مردوو ئەنجام بدرێ مەگەر بە مۆڵەتی دادوەری لێکۆڵینەوەی تایبەتمەندەوە بێ ئەگەر مردنەکە بابەت بێ بۆ لێکۆڵینەوەی تاوانکاری .

٤- وەسیەتکار بە یەکێك لە ئەندامەکانی ، بۆی هەیە لە وەسیەت نامەکەی پاشگەز بێتەوە.

دووەم:

بە بریاری لیژنەی باڵای بەخشین و چاندنی ئەندامە مرۆییەکان تیمی لێهاتووی پزیشکی لە پارێزگاکانی کوردستان کە نەشتەرگەریەکانی چاندنی ئەندامەکانی تێدا ئەنجام دەدرێت پێك دەهێنرێت بە ئامانجی وەرگرتنی ئەندامەکان لەوانەی کۆچی دواییان کردووە بە مەبەستی چاندن .

ماددەی چوارەم: مەرجەکانی بەخشین

١- بەخشین لە ویستێکی ئازاد جێگیرکراو بە نووسراوێکی فەرمی سەرچاوە دەگرێت.

٢- تەنها بەخشین بێت نابێت کرین و فرۆشتن بێت .

٣- جگە لەنەشتەرگەری چاندنی مۆخی ئێسك بەخشین لە کەسانی نالێهاتە و کەم لێهاتە (عديم الاهلية و ناقصها) قبول ناکرێت هەتا ئەگەر دایك و باوکیشی ، یان ئەوەی لەڕووی یاساییەوە نوێنەرایەتی دەکات ڕەزامەندی لەسەر بدەن .

٤- دەکرێت گواستنەوە و چاندنی خانەی دایك (خانەی ڕەگیی) لە منداڵ و لە کەسانی ناڵێهاتە و کەم لێهاتە (عدیم الاهلیة و ناقصها) بۆ دایك و باوك یان منداڵەکان یان لە نێوان خوشك و برایەکان ئەنجام بدرێ بە مەرجێك ڕەزامەندی نووسراوی لە هەردوو دایك و باوکی منداڵەکە بدرێت ئەگەر هەردووکیان لە ژیاندا مابن ، یان یەکێکیان لە حالەتی مردنی ئەوی دیکە یان لەو کەسەی باوانە ، یان ویستی لەسەری هەیە لە جێگرەوە یان نوێنەری یاسایی کەسی ناڵێهاتە یان کەم لێهاتە .

ماددەی پێنجەم: ڕێکارەکانی نەشتەرگەری چاندنی ئەندامە مرۆییەکان لە دەزگا تەندروستیەکان :-

یەکەم: لیژنەیەکی باڵابە سەرۆکایەتی وەزیری تەندروستی و بە ئەندامیەتی هەریەك لە بەڕێوەبەری گشتی کاروباری تەندروستی وە چەند پزیشکێکی پسپۆڕ لە بوارەکانی نەخۆشیەکانی گورچیلە و جگەر و چاو و خوێن دادەنرێت کە ئەرکی سەرپەرشتی و بەدواداچوون و ئامادەکردنی ڕێنمایی و پێدانی مۆڵەتی کارکردن بە نەخۆشخانەکان و پزیشکەکان و سەنتەرە پسپۆڕییەکان ، لە ئەستۆ دەگرێت .

دووەم: دوو لیژنەی لاوەکی لە هەر بەڕێوەبەرایەتی گشتی تەندروستی کە نەشتەرگەری تێدا ئەنجام دەدرێت دروست دەکرێت :-

١- لیژنەیەکی زانستی دەبێت لێکۆڵینەوە لە شیاوی کەسی بەخشەر دەکات لە رووی جەستەییەوە.

٢- لیژنەیەکی ئەخلاقی و کارگێری دەبێ کە لێکۆڵینەوە دەکات لە رووی دەروونی و دۆکیومێنتەکان وە ئەم لیژنەیە لایەنە پەیوەندیدارەکان وەك ئاسایش و پۆلیس و باری شارستانی و نوێنەری بەشی یاسایی لە بەڕێوەبەرایەتیە گشتیەکان لە خۆ دەگرێت .

٣- بۆ زیاتردڵنیا بوون لە ڕێکارەکان هەر سەنتەرێك تایبەتمەند لە چاندنی دەتوانێت لیژنەیەکی پسپۆڕ تایبەتمەند دابمەزرێت بۆ ئەم مەبەستە .

٤- نابێت هیچ ئەندامێك یان بەشێکی ئەندام یان شانەیەك لە جەستەی مردوویەك بگوازرێتەوە تەنها پاش سەلماندنی مردنەکە بە سەلماندێکی دڵنیاییدەر نەبێت کە لە دواییدا ئەستەم بێت بگەرێتەوە بۆ ژیان و سەلماندنی ئەمەش بەپێ ی بڕیارێك دەبێت بە کۆ دەنگی بیرو بۆچوونی لیژنەیەکی سێیانی لە پزیشکانی پسپۆڕ لە نەخۆشیەکانی یان نەشتەرگەری مۆخ و دەرمانەکان ، نەخۆشیەکانی یان نەشتەرگەریی دڵ و دەمارە خوێناوییەکان ، و سڕکردن یان چاودێری چڕ دەربچێت ، ئەویش پاش ئەوەی لیژنەکە هەڵدەستێت بە ئەنجامدانی پشکنینی کلینیکی و جەختکردنەوەی پێویست بۆ دڵنیابوون لە سەلماندنی مردنەکە ، بەپێی ئەو ستاندەرە پزیشکییانەی لیژنەی باڵا دیاریان دەکات و بڕیارێکی لەلایەن وەزیری تەندروستیەوە پێ دەردەچێت لیژنەکەش لە پێناو بە جێگەیاندنی ئەرکەکانی بۆی هەیە پشت ببەستێت بەوەی بەباشی بزانێت لە پزیشکانی پسپۆڕ ، نابێت ئەندامانی ئەم لیژنەیە پشکنینە پەیوەندی ڕاستەوخۆیان هەبێت بە نەشتەرگەری چاندنی ئەندامەکان یان شانەکان .

٥- له هەر دامەزراوەیەك له دامەزراوەكانی مۆڵەتدراو به چاندنی ئەندامه مرۆییەكان تیمی پزیشكی بەرپرس لەچاندن پێك دەهێنرێت و پەیرەوی جێبەجێ كردنی یاسا و ڕێساكانی ئەو تیمه و مەرجەكانی پێویست لە ئەندام و دەسەڵاتەكانی دیاری دەكات و سەرۆكی ئەم لیژنەیەش بەرپرس دەبێت له بەرێوەبردنی پرۆگرامی چاندن له دامەزراوەكه و هەڵسەنگاندنی كاری تیمەكه بەباش گەیاندنی خزمەتگوزاری پزیشكی و كۆمەڵایەتی بۆ نەخۆش و بەخشەرەكان و نوێنەرایەتی كردنی پرۆگرامەكه لەبەردەم لیژنەی باڵا و لیژنەی پارێزگاكان و سەرجەم لایەنه پزیشكی و كارگێرییه پەیوەندیدارەكان .

ماددەی شەشەم: شێوازی ئەنجامدانی نەشتەرگەری

١- بەخشەر یان ئەو كەسەی یاسا پێویستی به ڕەزامەندیدانی كردووه لەسەر بەخشین بۆی هەیە هەتا پێش دەستكردن به ئەنجامدانی نەشتەرگەری گواستنەوەكه له بەخشینەكه پاشگەزبێتەوه .

٢- نابێت دەست بكرێت به نەشتەرگەری گواستنەوه بەمەبەستی چاندن تەنها پاش پێزانینی هەردوو كەسی بەخشەر و وەرگر نەبێت ، ئەگەر به ئاگابێت (مدركا) له ڕێگەی لیژنەی سێیانەی دەقكراو له ماددەی (١٤) ی ئەم یاسایەدا ، به سروشتی هەردوو نەشتەرگەری گواستنەوه و چاندن و مەترسییه ئەگەرەكانی هەردووكیان له مەودای نزیك، یان دوور و وەرگرتنی ڕەزامەندی كەسی بەخشەر و وەرگر ، یان ڕەزامەندی جێگرەوه یان نوێنەری یاسایی ، ئەگەر له كەسانی نالێهاته ، یان كەم لێهاته ، یان وەسیەتكراو بێت ، ئەگەر مردوو بێت بەنیسبەت خانەكانی دایك بەپێی ئەوەی بڕگەی (سێیەم) ی ماددەی (٥) دەقی لەسەر كردووه ، لیژنەكه كۆنووسێك بەمه ئامادە دەكات و بەخشەر و وەرگر واژووی دەكەن ، ئەگەر بێ ئاگا نەبێت لەلایەن جێگرەوەی ، یان نوێنەره یاساییەكەی .

ماددەی حەوتەم:

له كاتی سەرپێچی كردنی بڕگەكانی ئەم ڕێنماییه دوای پشتراستكردنەوەی له لایەن لیژنەی باڵا ئەوا سەرپێچی كار به پێی ئەو سزایانەی كه له یاسای (بەخشین و چاندنی ئەندامەكانی لەشی مرۆڤ له هەرێمی كوردستان) ژمارە (١) ی ساڵی ٢٠١٨ دا هاتووه سزا دەدرێت .

ماددەی هەشتەم:

ئەم ڕێنماییه له ڕێكەوتی بڵاوكردنەوەی له ڕۆژنامەی (وەقایعی كوردستان)دا جێ بەجێ دەكرێت .

د. ڕێكەوت حمه رشید كریم
وەزیری تەندروستی